

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. *Маргарита Иванова Чинова*, д.ю.н., професионално направление „право“ (3.6.) по научната специалност „наказателен процес“, преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, Юридически факултет назначена със Заповед № РД-38-204 от 26.04.2023 г. на Ректора СУ „Св. Климент Охридски“ за външен член на научно жури по конкурса за защита на дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен „доктор“ с кандидат *Руси Викторов Алексиев*, професионално направление „право“ (3.6.) по научната специалност „наказателно право“.

Руси Алексиев е завършил през 1998 г. право в Юридическия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Бил е прокурор в Софийска районна прокуратура, а от 2019 г. и понастоящем е заместник-председател на Софийски градски съд и ръководител на Наказателното отделение. От февруари 2022 г. е зачислен като докторант на самостоятелна подготовка по научната специалност „наказателно право“ към катедра „Наказателноправни науки“ към Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ с тема на дисертационния труд „Психическата принуда по българския Наказателен кодекс“.

Дисертационният труд *„Психическата принуда по българския Наказателен кодекс“* е в обем от 218 страници. В структурно отношение той включва съдържание, списък с използваните съкращения, увод, четири глави, заключение и библиографска справка. Дисертацията съдържа 242 бележки под линия, а библиографията наброява 98 заглавия на български и други езици.

Темата на дисертационния труд е актуална и значима. Престъпленията, свързани с психическа принуда заемат значителен дял от насилствената престъпност и се характеризират с редица специфики, които налагат сериозен научен анализ. В българската правна литература няма монография специално посветена на тази тематика.

Предложена е дефиниция на понятието за психическа принуда; разгледани са подробно възможните проявни форми на въздействие върху психиката на пострадалия; изяснено е съотношението между психическата принуда и други правни фигури; обоснована е класификация на различните проявни форми на поведението на пострадалия и тяхното наказателноправното

значение. Теоретичното осмисляне на правната същност на психическата принуда, като форма на престъпно посегателство е от значение и за правилното приложение на наказателния закон, тъй като дава отговор на редица въпроси във връзка с квалификацията на деянията, извършени чрез принуда. Направен е преглед на съставите на престъпления, уредени в Особената част на НК включващи психическа принуда. Изяснено е наказателноправното значение на поведението на пострадалия от психическа принуда за наказателната отговорност на престъпния деец. Проследени са и са анализирани коректно практиката на българските съдилища и на европейските институции за правата на лицето, спрямо което се упражнява психическа принуда и в контекста са отправени основателни критики за непълно транспониране на актове на Европейския съюз.

В дисертационния труд се съдържат и редица подробно мотивирани и научно обосновани предложения за изменение и допълнение на законовата уредба. Вярно, че някои от предлаганите тези и становища са спорни, особено касаещи отговорността на юридически лица, но това е също ценно, тъй като се поставя началото на бъдеща дискусия и преосмисляне на едни или други постановки.

Основните *приносни моменти* в дисертационния труд могат да се очертаят така:

Глава първа е посветена на изясняване на правната същност на психическата принуда. В доктрината и съдебната практика не съществува единно понятие за психическа принуда. Дадена е собствена дефиниция на психическата принуда, като наказателноправен институт, която поради своята оригиналност представлява принос в науката. Изследвани са възможните проявни форми на психическа принуда, като изложените тези са богато илюстрирани с примери, което би улеснило значително практикуващите юристи. Приносен момент е изследването на поведението на упражняващия принудата и неговата правомерност, както и на поведението на лицето, по отношение на което се упражнява принудата. Даден е недвусмислен отговор на съществения за наказателното право въпрос, а именно необходимо ли е пострадалият да предприеме желаното от дееца поведение, за да се касае за престъпление, свързано с принуда. Убедително е аргументирана тезата, че както предприемането, така и непредприемането на съответното поведение има своето наказателноправно значение, в зависимост от признаците от

състава на съответното престъпление. Положително следва да се оцени изясняването на съотношението между понятието за психическа принуда и други наказателноправни понятия и институти, каквито са психичното въздействие, заплашването, закана с престъпление, изтезанието, домашното насилие и т.н.

Глава втора от дисертационния труд обективира резултатите от научните търсения в областта на наказателноправното значение на упражнената психическа принуда за отговорността на престъпния деец – тема, която е централна за изследването. Съществен приносен момент представлява анализът на приложението на различни институти на Общата част на НК при упражнена психическа принуда – етапите на умишлена престъпна дейност, съучастията, съвкупността от престъпления и т.н. Важно теоретично и практическо значение има работата в частта, отделена на идентифициране и анализ на наказателноправните норми на Особената част, визиращи престъпни прояви, извършени чрез този вид принуда. Убедително е аргументира тезата, че съставите на редица престъпни посегателства е необходимо да се допълнят, като в квалифициращ признак се въздигне употребата на принуда.

В *глава трета* от дисертационния труд е подложено на задълбочен анализ наказателноправното значение на поведението на пострадалия от престъпление, свързано с психическа принуда. Изследвани са равнищата на поведение на лицето, спрямо което е упражнена психическа принуда и значението им за наказателна отговорност на престъпния деец. Изяснени са различните проявни форми на поведение на пострадалия, с тяхното специфично отражение върху отговорността на дееца, като изложението е подкрепено с убедителни примери, които да се явят в помощ на практикуващите юристи. Вън от съмнение е, че продължителната работа на докторанта в органите на съдебната власт му е позволила не само да формира ценни изводи, но и да идентифицира проблемите в практиката по приложението на материалния закон и да предложи адекватни разрешения. Убедително е обосновава тезата, че пострадалия от формално престъпление, свързано с принуда също следва да разполага с ефективни средства за защита, предвидени в НПК.

Глава четвърта от дисертационния труд е посветена на въпросите на имуществената отговорност на юридическите лица, които са се обогатили или биха могли да се обогатят от престъпление, свързано с принуда. Изследването

на механизма, по който юридическото лице може да се обогати, е оригинално и иновативно в българската наказателноправна наука. Принос представлява анализът на обстоятелствата, които следва да се отчитат в процеса по индивидуализация на имуществената отговорност на юридическите лица и на някои особени обстоятелства, които изключват възможността да се ангажира отговорността на юридическото лице. Направени са и полезни предложения *de lege ferenda* – да се разшири каталогът от престъпления, обуславящи имуществената отговорност на юридическите лица; да се уредят правните последици за юридическото лице, в случай че се обогати или бъде създадена възможност за обогатяването му от извършването на две или повече престъпления.

В този смисъл може да се направи *обобщен извод*, че дисертационният труд съдържа научни и приложни резултати, които представляват принос за науката, практиката и законодателството и че той отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане. Дисертационният труд убеждава, че Руси Алексиев притежава задълбочени теоретични познания по научна специалност „наказателно право“, демонстрирайки необходимите качества и умения за провеждане на научни изследвания.

Авторефератът е разработен върху 23 стандартни страници. Той отразява както съдържанието, така и структурата на рецензията труд. В него са определени точно обектът, целта и задачите на дисертационното изследване. Приносните моменти и научните публикации са отразени акуратно в автореферата.

Публикациите по дисертационния труд са шест на брой, което е достатъчно за допускане до публична защита.

От приложената по конкурса таблица-справка е видно, че са изпълнени минималните национални изисквания по чл.26 от ЗРАСРБ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Предвид изложеното, в *заключение* – давам положителна оценка на дисертационния труд – „Психическата принуда по българския наказателен кодекс“ и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Руси Викторов Алексиев, професионално направление „право“ (3.6.) по научна специалност „наказателно право“.

май 2023 г.
гр. София

Изготвил становището:.....

/проф. д-р Маргарита Чинова/